

Nekoliko domišljaja uz temu »AIDS«

Ivan KOPREK

Nije teško zapaziti da se u posljednjih nekoliko desetljeća ovoga stoljeća, spolnost, jedna od bitnih ljudskih osobina, jednostavno svela na potrošnu robu i na sredstvo lova mnogovrsnih užitaka. Obično se takvo stanje i naziva vremenom »seksualne revolucije«. ¹ Protuslovno je da se ljudi već u svojem govornom potencijalu ogoljuju. »Sexy« nije samo pridjev za osobu, »sexy« postaju stvari i predmeti. Eros slavi svoj pir.

Opravdano se drži da je takvoj situaciji odlučno pridonijela i pilula. Pilula je, kako je to u jednom intervjuu primijetio M. Horkheimer, »učinila Romea i Juliju muzejskim inventarom«. ² Djelotvorna kontracepcija, ozakonjen pobačaj te navodno »realistično« i »zdravo« prihvaćanje tijela oslabili su spone koje su seks nekada vezivale za ljubav, brak i rađanje. Muškarci i žene sada traže užitak, seksualno zadovoljstvo kao cilj po sebi. Seksualna je revolucija dala javno građansko pravo i raznim vrstama bezumnosti i nastranosti na području ljudske spolnosti.

Dakako da »seksualna revolucija« nema posla s »krvavom revolucijom«, premda se u njezinu okružju paradoksalno pojavljuju i ti vidici. Izraz »revolucija« baš radi toga pridaje se seksualnosti jer je riječ o oblicima ponašanja na području spolnog života koje u javnosti želi biti oprečno ponašanju prijašnjih naraštaja. Ne samo da se seksualne manifestacije više ne žele kriti kao neki »tabu« nego se nerijetko ističu sve do ekshibicionizma, tražeći svoja »prava« u javnome životu.

Pojavkom AIDS-a po ne znam koji put ipak se obistinilo ono paradoksalno, ono naime da revolucija višeznačno jede vlastitu djecu.

Čudnovato je ali istinito da su i mnogi filozofi svojim teorijama podgrijavali takvu situaciju. Naslada je i u okviru njihovih domišljajnih dometa,

1 Usp. W.REICHL, *Spolna revolucija. Prilog karakternoj samoupravi čovjeka*, Zagreb, 1985.

2 M.HORKHEIMER, *Die Sehnsucht nach dem ganz Anderen. Ein Interview mit Kommentar von H. Gumbior*, Hamburg, 1970, 74.

kadikad pritajeno, gdje kad pak sasvim otvoreno i očito, i u svojoj afrodizijskoj verziji stupala u prvi plan. Ona je čak bivala prvorednom normom čovjekova vladanja.

Detaljnija bi nas rekonstrukcija ovih ideja odvela predaleko. No, treba ipak pripomenuti da je već A. Schopenhauer uz pokretačku težnju seksualne naslade paradoksalno suprotstavio adekvatno i sveopće nijekanje volje za životom. I u najranijem je stadiju svoga razvoja teorija S. Freuda smještena na isti antagonizam između spolnih (libidinoznih) nagona i nagona ega (samo-održanja); dok se u kasnijoj fazi pretvorila u sukob između životnog nagona (Erosa) i nagona smrti (Thanatosa) postavši životnom osnovicom kulture.³

Freud je u svojim kasnijim domišljajima otkrio paradoks da se ljubav i smrt nadopunjuju, štoviše da pripadaju zajedno. Opreka, protivnost i neprijateljstvo između Erosa i Thanatosa, života i smrti, užitka i oskudice, stvorila je pokretačnu snagu kulture čiji progres i efikasnost (kao racionalno gospodarenje prirodom) ne bi bio moguć bez stalne regresije afektivnosti i odricanja od sreće.⁴

Inspiriran marksizmom, H. Marcuse je pošao od seksualne teorije Freuda i ustvrdio da se u marksističkoj teoriji kulture naslada i princip uspješnosti ne trebaju isključivati. Štoviše, oni nisu antagonistički usmjereni jer u svojoj koheziji donose maksimum sreće. Tako je Marcuse i uz pomoć sveopće erotizacije nastojao sugerirati novo društvo koje više neće biti represivno. U tom društvu, namjesto neiskrene sreće konsumizma, doći će sreća iznova pronađenog erosa. Smisao je seksualnosti da ljudi ponovno budu sretni.

Naime sklopljeni je brak između marksizma i psihoanalize obećavao daljnje oslobođenje naslade. Preko postelja spavaće sobe slobodno se i s užitkom skakalo u otvorenu hirovitost seksualnog promiskuiteta. Tražilo se samo potpuno zadovoljenje.

Poput Narcisa i Orfej je prema Marcuseu odbio normalni Eros ne radi estetskog ideala, nego radi potpunijeg Erosa. Kao i Narcis i on prosvjeduje protiv represivnog poretka prokreativne spolnosti⁵, dok je neprijatelj naslade prepoznat u činjenici smrti. »Surova činjenica smrti — primjećuje Marcuse — poriče jednom za svagda zbiljnost nerekpresivne egzistencije. Jer je konačni negativitet vremena, a 'radost želi vječnost'. Bezvremenost je ideal užitka.«⁶

3 Usp. S.FREUD, *Abriss der Psychoanalyse. Das Unbehagen in der Kultur*, Frankfurt, 1953, 10–13.

4 Usp. H-G.VESTER, »Thanatos« Wiederkehr — AIDS, u: *Universitas*, 1986, 371 ss.

5 Usp. H.MARCUSE, *Eros i civilizacija*, Zagreb, 1965, 139.

6 *Isto*, 185.

Svoja je zapažanja sam Marcuse udomio u tjesnac pitanja: Može li čovjek svladati vrijeme koje je najveći saveznik potiskivanja i neprijatelj njegovih užitka? Prebacivanje radosti u nadosjetni svijet, ili u carstvo utopije, za Marcusea su samo pseudorješenja teologije i filozofije. Pobjeda Erosa treba ostati pobjeda života nad smrću. Smrt treba izgubiti svaki metafizički smisao, premda i dalje ostaje fizička činjenica protiv koje će čovječanstvo voditi svoju najveću bitku.

Tako se još jednom pokušala opravdati erotizacija društva. I erotizacija se dogodila, ali se čovjek nije oslobodio, sigurnost se od njega žudene seksualne naslade nije povećala, štoviše čitavo čovječanstvo zahvaća nesigurnost sve do egzistencijelnog straha. Seksualno oslobođenje postaje opet puka u-topija. Zaboravljeni se Thanatos u naše dane ponovno vraća u formi bolesti AIDS-a. Čini se stoga da je točno, kako je to primjetio J. Baudrillard, da brak psihoanalize i marksizma stoji pred rastavom.⁷

Pojavkom se opake bolesti AIDS-a ljubav i smrt pokazuju u svojoj napetosti i isključivosti, u svom paradoksu. G. Bataille u svom djelu »L erotisme«⁸ tvrdi da je priroda pomiješala život i smrt u spolnosti, te da erotika — to je naime u njezinoj biti — nužno znači smrt. Nije stoga ni čudno što je O. Wilde u pjesmi »Ballad of Reading Gaol« zaključio da svatko ubija ono što ljubi (and all men kill the thing they love). Opet se unutar potrošačkog i funkcionalističkog društva navikava na paradoks da ljubiti znači škoditi, prenositi život pak znači ubiti.

U nasladnom se i funkcionalističkom tempu seksualne revolucije i unatoč ovim domišljajima u smislu daljeg paradoksa pokušavaju navući »trajni duhovni kondomi hedonističkog proračuna« da bi se osigurao maksimum užitaka. Ne preza se čak ni pred tim da se, ako ne stvarno, onda idejno, eliminira sve što smeta sigurnosti uživanja, pa čak da se »maknu« i oni koji smetaju proračunu slobodnog uživanja (oni zaraženi AIDS-om).

Pojavkom se AIDS-a u etički diskurs današnjice ponovno vratio strah.⁹ AIDS naime postaje novo ruho koje je obukao stari kostur smrti da bi na taj način iznudio etičku metanoju. Opet se s grožnjom otkriva da je naslada nesigurna i da nas strah od zaraze provocira na etičnost. Tako se u etički diskurs iznova, ali iz drugog kuta gledišta i s drugom motivacijom, sve više poziva na odgovorno ponašanje i oživljavanje etičkih kreposti.

Istina, budućnost je s obzirom na AIDS stravična. Ne uspije li se pronaći lijek protiv te bolesti i ne promijene li ljudi svoje ponašanje do dese-

7 Usp. J. BAUDRILLARD, *Der symbolische Tausch und der Tod*, München 1982.

8 Usp. G. BATAILLE, *Erotisme*, Paris, 1957. Bataille, naime, čvrsto tvrdi da nema razlike između smrti i seksualnosti.

9 Usp. U. CLEMENT, »Sexualität im sozialen Wandel: Eine empirische Vergleichsstudie an Studenten 1966 und 1981«, u: *Beiträge zur Sexualforschung* Bd., 61, Stuttgart, 1986, 80–86.

tak će godina od AIDS-a, tvrde njemački liječnici, dnevno umirati oko 1000 Nijemaca. Najviše će žrtava biti između 20. i 40. godine života. Promiskuitivnih homoseksualca i drogaša, a oni su osobe s najvećim rizikom, u to vrijeme gotovo da neće biti — pomrijet će. Prorokuje se da će među žrtvama zaraze biti uglavnom obični ljudi, čak i oni koji u veselom raspoloženju erotičnog praznikovanja nisu riskirali »skok ustranu«.

I onaj koji se zbog transfuzije krvi još može nadati da će preživjeti prometnu nezgodu, mora ostati zaplašen, jer može postati žrtvom ove razorne bolesti putem zaražene krvi. Ista je dakle vjerojatnost: postati žrtva prometne nezgode i AIDS-a. Ljudima pada mrak na oči dok razmišljaju o strahovitim posljedicama AIDS-a u narednim godinama.¹⁰

Činjenica je da AIDS prijete da postane pandemijom. Svi moramo živjeti u riziku infekcije. I u takvim je proračunima i predviđanjima očit još jedan paradoks. Na riziko AIDS-a ljudi reagiraju histeričnije negoli primjerice, na mogućnost prometnih nezgoda. Smrt se na ulicama obukla u smoking pouzdane statistike, ona je jednostavno kalkulirajuća i prognozirajuća veličina, rezultat registrabilnih tehničkih nedostataka i ljudskog pogrešnog ponašanja unutar racionalno obilježenog prometa.

Uciljnoj racionalnosti tehničke instrumentalnosti i gospodarske kalkulacije, pridolazi i strategija maksimalizacije naslade. Kako je promet u protoku, tako mora i sustav izmjene osoba i roba biti u prometu, pri čemu se, dakako, mora za sve plaćati određena cijena. Dok je održavana vjera u racionalitet cjeline, ljudska žrtva u prometu neće biti shvaćena uznemiravajuće. Slična se racionalnost odslikava i u razmišljanjima oko AIDS-a. Kako se još uvijek mora, pa onda i može, živjeti i umirati s mogućnošću rizika tehničkog zakazivanja koje vodi do nesreće, tako se i u činjenici bolesti AIDS-a može postati žrtvom zaraze ako se ne upotrijebe ispravna tehnička sredstva.

AIDS — POČETAK KRAJA SMISLA POGREŠNE IDEOLOGIJE

Ipak sve jasnije postaje očitim da je AIDS kako individualno a tako i kolektivno u promiskuitivnom društvu bolest koja putuje svome krah, bolest koja rastače masovnu ideologiju oslobođenja uživanja i naslade.

Veselo je i bahato praznikovanje Erosa opet pokvareno. Eros se partner Thanatos ponovno vratio u praznikovanje pospanog društva u

10 Američki prof. R. Gallo, pronalazač AIDS-ova virusa HIV-a, kaže da je ta bolest najveći zdravstveni problem 20. stoljeća. E. Koop, najviši službenik američkog zdravstva misli da će do 2000. godine od te bolesti umrijeti do sto milijuna ljudi.

kojem se ponovno — po ko zna koji put — pojedinci, oni bolesni, jednostavno žele žrtvovati ili zaobići, želi ih se jednostavno pripustiti smrti.

Bolest dakle ne napada samo biološki imunološki sustav pojedinog čovjeka nego i mehanizirano potiskivanje omasovljene društvene svijesti. U dinamičnom društvu u kojem se na brzinu mijenjaju partneri, u kojem se lako zaključuju ali i još lakše raskidaju ugovori, AIDS potiče i fenomen »aseptičkog osamljivanja«. ¹¹ Čini se da je točno ono što je veliki glumac francuske televizije Thierry le Luron neposredno pred svoju smrt (umro je u 34. godini od AIDS-a) zapisao: »AIDS-om bolestan čovjek je naj-osamljeniji čovjek na ovoj proklesoj zemlji.« ¹²

ODČAROBNJENA ZNANOST

Kriza se ideologije »seksualne revolucije« — dominantne kulture 60. i 70. godina — katkada želi prikriti upozoravanjem na krizu tehnološko–medicinske racionalnosti.

AIDS je posljednji izazov znanosti. I dok za njega nema lijeka, čini se da znanost kao takva neće više uživati onaj visoki javni kredit koji je uživala još prije nekog vremena. Hidra s kojom se ona bori mnogoznačno raste u svojim glavama. Donedavna nadmetanja u naoružanju, ekološka opterećenost, glad u svijetu inicirani su upravo (premda i ne samo!) od znanosti. Nestrpljenje s obzirom na rezultate znanosti rađa nepovjerenje u nju.

Tako je i na činjenici bolesti AIDS-a moguće poistovjetiti i sudbinu današnje medicine kao znanosti. Nigdje nije očitija njezina nemoć kao pred tom bolešću. Očit je paradoks da ono što na prvi pogled podsjeća na englesku riječ »aid« — pomoć, ostaje kratica za bolest za koju se još ne nazire lijek za njezino izlječenje. ¹³

Ako pred černobilskom katastrofom stojimo kao pred opomenom čovjekove pogrešne svemoći, onda pred AIDS trebamo stati kao pred opomenom traganja za nasladom. Pritom valja i upozoriti na to da znanost i medicina nikada ne smiju završiti konstatacijom da »virus ne poznaje

11 J. REITER, »AIDS — Das Virus und die moral« u: *Stimmen der Zeit*, 1987, 446.

12 Usp. M. LIMIER, *AIDS*, Innsbruck, 1988, 60. Limier ispravno primjećuje da postoji tendencija formiranja društvene svijesti u tom pravcu da se oboljelima od AIDSa sugerira samoubijstvo. Dok je socijalistička Švedska početkom g.1988. one koji se nisu držali propisa protiv širenja kužnih bolesti poslala na predodgajanje na jedan otok udaljen 20 km od Stockholma, dotle je Majka Terezija u New Yorku i Washingtonu organizirala prve stanice za zbrinjavanje bolesnih od AIDS-a koji nikoga nemaju.

13 Usp. J. REITER, »AIDS — Das Virus und die Moral«, u: *Stimmen der Zeit*, 1987, 435.

morala« — kako se paradoksalno naslovljuju spotovi koji upozoravaju na AIDS.

KRIZA KULTURE

Nije potrebno isticati da je današnji svijet gospodarstva i kulture svijet paradoksa. Na gospodarstvenom se planu s jedne strane susreće obilje, a s druge strane bori se s neviđenom bijedom. I AIDS je jedan od znakova tog protuslovnog vremena. I on je jedan od objavitelja temeljnih hipokri- zija i nereda naše kulture. Ta nas činjenica zapravo prisiljava da stvari konačno odgovorno prosudimo. Čudnovato je da i znanost ali i ni medi- cina nisu dalje zainteresirani za probleme »Trećeg svijeta«. One ga zapra- vo na svoj način i izoliraju. Gospodarstvenim se i političkim zahvatima jednostavno pušta njegovu izumiranju i smrti.

Sumorno je naše kulturno ozračje zato što na jednoj strani želi gospo- darstveni odnos prema »Trećem svijetu« jednostavno prekinuti, s druge- pak strane u njemu se traže erotski impulsi. Još su uvijek zemlje »Trećeg svijeta«, u prvom redu Afrike i Azije, privlačna odredišta seks-turizma. Okcidentalni čovjek živi iz primitivnih težnji za slobodnim erosom, iz uto- pijskih zamišljaja seksualnog potencijala »primitivnog, Trećeg svijeta«. Težnja bogatih za primitivnim a istovremeno i najintenzivnijim nasladama živi još uvijek kao izraz romantične nade erotičkih oslobođenja.

U svemu je tome zamjetljiv još jedan paradoks, paradoks naime da se oni »primitivni« i ne znajući osvećuju civilizaciji koja ih zapravo želi isko- ristiti i izmusti, onoj civilizaciji koja ih je učinila robljem. Zaista u tom smislu virus ne poznaje granica. »American way of life« postaje već u sebi kulturno problematičan.

AIDS I ETIČKA SVIJEST

Navedene nas činjenice nagone da razumski domislamo stvar. Opet se pred nas kao čovječanstvo u cjelini postavljaju pitanja kao: Kako ispravno djelovati? Što treba u dotičnoj situaciji poduzeti? U odgovoru se na ta pitanja obično apelira na oformljenje jednog »personalističkog humaniz- ma« u kojem će se promijeniti shvaćanje odnosa između društva i ljudske osobe i u kojem će oživjeti etičke i društvene vrijednosti. Dobro se zapaža da ljudska osoba ne postoji za (non existit propter) društvo, već je društvo ono koje postoji zbog ljudske osobe koja je od neprocjenjenje vrijednosti i dostojanstva.

»Personalistički humanizam« mora u vezi s bolešću AIDS uzeti u obzir i činjenicu da je ona »bolest ljudskog ponašanja«. Iz toga je očito da je AIDS i provokacija za etiku. Opravdanost se jedne etike baš zbog toga najmanje danas pokazuje kao luksuz ili kao višak.

Pogrešno je da se u mislima oko AIDS-a taj put do etike najavljuje pozivanjem na strah. U tom kontekstu treba pripomenuti da strah u etici ne samo da nije dovoljan nego opasan i loš savjetnik. Etika se ne temelji na emocijama.¹⁴

»Personalistički humanizam« iz činjenice bolesti AIDS-a svoje ponašanje, svoju etiku ne smije graditi kratkoročno, na strahu,¹⁵ isto onako kako je ne gradi ni na nasladi i užitku. On s ničime ne psihologizira.

Dakako da pritom ostaje pitanje: što s obzirom na AIDS znači odgovorno ponašanje? Ubrzani znanstveni rad na otklanjanju bolesti? Pravni propisi zaštite? Medicinske instrukcije? Upotreba prezervativa? Sterilne igle? U pretpostavci da su ta sredstva potpuno sigurna, svatko može shvatiti da se, ako se ostane na razini čistih igala i prezervativa, ipak sam problem banalizira ili odgađa. Propagirano bi načelo »povjerenje je dobro, kondom je bolji« trebalo u ovom kontekstu jednostavno značiti »radi kao i prije ali se štiti kondomom«. Takvo se pak djelovanje ne pokazuje samo obmanom nego i zbiljskom katastrofom. Činjenica je naime da i »safer sex« znači i »safer death«.¹⁶

Nije dovoljno ni samo koncentrirano ubrzavanje znanstvenog rada oko otklanjana bolesti isto onako kako je nedovoljno propisivati i stroge medicinske instrukcije o ponašanju zaraženih.

Nije pošteno ni da se cinički u fronti protiv »mračnjaštva i regresizma« tradicionalnih kršćanskih etičkih vrijednosti u smislu instrumentalne i privremene pomoći (dok se ne pronađe bolje rješenje za tu opaku bolest) za model odgovornog djelovanja unutar seksualanog promiskuiteta na scenu pozivaju kreposti vjernosti i suzdržljivosti. Sigurno je da moral može imati instrumentalnu ulogu (dobri običaji mogu imati za učinak i zdrave običaje), ali je pogrešno strategijski reducirati moral na puku instrumentalnu funkciju.¹⁷

Krepost vjernosti je nešto više no sredstvo da se izbjegnu seksualne bolesti. Vjernost i odricanje moraju proizlaziti iz nečega dubljega; u pro-

14 Poznat je unutar anglosaksonske filozofijske baštine, već od D.Humea, pogrešan pokušaj da se etika svede na emocionalnost (A.J.Ayer, Ch.Stevenson).

15 Usp. J. GRUNDEL, *Von AIDS herausgefordert*, Düsseldorf, 1987, 7.

16 Usp. M. LAIMER, *AIDS*, Innsbruck, 1988, 52.

17 Živa je redukcija morala unutar okcidentalne filozofije na utilitarizam. Svako naime djelovanje, tvrde utilitaristi, treba biti uvjetovano tzv. »hedonističkim proračunom« (J. J. C. Smart, R. B. Brandt) ili tzv. »socijalnim inženjeringom« (R. Pound). G. E. M. Anscombe je uvela termin »consequentialism«, koji unutar etike svr promišljanje postavlja u optimizaciju konsekvenci nekog djelovanja

tivnom bi, u slučaju da se pronade djelotvorno cjepivo ili sigurni lijek protiv AIDS-a, njihova »potreba« postala besmislenom, čak nepotrebnom.

U diskursu se oko AIDS-a treba stoga boriti protiv »skraćivanja« ljudskih vrijednosti na logiku funkcionalnosti i kalkulacije s kojom se ne izlazi iz smrtnoga kruga naslade.

Konstruktivan se izlaz, prema našem mišljenju, treba nazrijevati samo u fundiranju jedne normativno–racionalne etike kreposti: odgovornosti i solidarnosti.

Krepost je sposobnost povezivanja normativnih zahtjeva u sintezu individualnog i socijalnog projekta tu–bitka. Ona jednostavno znači smirenje strasti. U njoj čovjek izlazi iz onog iskonskog gibanja i sabire se u postojanost.¹⁸

Autentična je odgovornost proces koji se sastoji u zadovoljavanju dva temeljna uvjeta; prvi je spoznajnog, a drugi moralnoga reda.

Primarni je uvjet na planu logike postupanja i odgovornosti svjesnost da »no man is an island«. To znači da se egzistencija pojedinca događa realno te je moguća samo u kontekstu forme koegzistencije s drugim pojedincima, osobama.

Osoba, persona (prosoopon) u svojoj nepriopćivoj drugotnosti označuje pojedinačno biće obdareno duhovnom naravi. K osobi bitno pripada potencijalna sposobnost duhovne samosvijesti i slobodne samoraspoloživosti. U svojoj je pak samosvijesti ona relacionalna, usmjerena na nešto drugo ali i kao takva cilj za sebe. Lakoumnim se promiskuitetom osoba banalizira i čini neozbiljnom.¹⁹

Drugi uvjet koji treba zadovoljiti ima svoj izvor u prvom. Zapravo, dohvaćena svjesnost neke određene koegzistencijalne situacije — nezaobilazne i prijeko potrebne za život pojedinca — ne bi imala smisla ako bi ostala apstraktan pojam, bez ikakvog refleksa na praktični ljudski život u cijelosti. Stoga svijest koegzistencije zahtijeva stjecanje smisla za solidarnost.

U tom smislu može i mora svaka racionalno utemeljena etika, ako želi pomoći čovjeku, uzeti utok i na evanđeosku poruku prije svega na razrađenu paradigmu solidarnosti. Jedna je takva paradigma i glasovita pri-

18 Usp. ARISTOTEL, Nikomahova etika, 1106 a 5. Treba pripomenuti da je etika prema Aristotelu neko vođenje, gibanje prema samousavršavanju, približavanje blaženosti. Tako je krepost (arethe) upravo smirenje tog gibanja. Krepost je stoga, naprosto, držanje, postojanost (heksis).

19 Relacijski je karakter pojma osobe prepoznatljiv već u prauzornoj uporabi te riječi: njezine složenosti i etimologije. Grčka propozicija »pros« zajedno s imenicom »oops« (koja znači oko, lice, obraz) tvori složeni pojam »pros-ooon«: ja bacam oko, okrećem pogled nekome ili nečemu, ja se nalazim pred nekim ili nečim. Stoga osoba (prosoopon) u svojoj etimologiji riječi znači izvornu funkciju odnosa neposredne relacije licem u lice.

spodoba o »milosrdnom Samaritancu« (Lk 10, 30ss). Ona ne apelira tek na oponašanje, nego na nasljedovanje, »držanje«. Evandjelje posreduje etiku vrlina i smisla odgovorne ljubavi.

Što treba činiti? Ovo »što« u odnosu prema AIDS-u ne znači tek nešto, bilo što, već ono što je ispravno. Taj se dakle odgovor mora razumski usrciti, osmisliti. Smisao je naime ono što ide uz misao, ono što je prati — ljubav.

Smrt je oduvijek bila stvarni neprijatelj ljubavi. Ljubav isključuje smrt, reče Solowjew, ona prosvjeduje protiv nje i nijeće je.²⁰ Ljubav u svojoj smisljenoj biti liječi, zacjeljuje i oživljava. »Ljubiti čovjeka znači reći: ti nećeš umrijeti.«²¹

Tek ako se naznačeno uzme u obzir (umozgi i usrci), paradoksnost će oko bolesti AIDS-a postati snošljivija. Tu će se otvoriti i perspektiva nove nade kako onima očajnima, bolešću zahvaćenima, tako i onima koji u svijesti opasnosti te bolesti domišljaju, rade i nadaju se pobjedi nad njom.

SEVERAL CONJECTURES ON THE THEME OF AIDS

Ivan Koprek

Summary

Through a series of philosophical conjectures, (including an attempt to link Marxism and psychoanalysis), the author analyzes the cultural and scientific background of the disease AIDS, noting that this disease has drawn fear into current ethical discourse but also a cynical call to a revival of chastity, morality and restraint.

According to the author, it is incorrect to reduce morality to the emotional level and a merely instrumental function. A constructive approach when confronted with the fact and danger of AIDS is glimpsed in the establishment of a normative ethic of chastity, responsibility and solidarity. The author proposes that a meaningful answer be found to the question of what should be done regarding AIDS. The meaning of that which accompanies the solution must be love.

20 Usp. V. SOLOWJEW, *Über den Sinn der Geschlechtsliebe*. Deutsche Gesamtausgabe Bd. VII, München 1953, 235.

21 G. MARCEL, *Geheimnis des Seins*, Wien 1952, 472. Usp. također I. KOPREK, Smrt — krajnje osobno iskustvo nade, u: V. POZAIĆ, *Pred licem smrti* (Zbornik radova), Zagreb 1990, 63–89.